

ՀՏԵՄԵՐԸ

ՊԻՏԱՆԻ ԳԻՏԵԼԵԸ

ՀԵՏՈՐ 6

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1. 1845.

ԹԻԻ 65

ՂԵՆՈՒՆԵՆԷԱ ՄԱՐԵՆԱՐԿԱՆ :

Քրիստոսէ 384 կամ 385 տարի առաջ
 ծնաւ Ղեմութենէս , որ ատեն ԼԺԷՆՔ
 իր դիտութեանը կողմանէ շատ հռչակաւոր
 էր , բայց իր քաղաքական փառքը սկսել
 էր նուազել : Լատին բանաստեղծին մէկը
 ծաղրաբանելով կըսէր , թէ Ղեմութենէս
 դարբինի մը որդի էր , բայց անոր ասանկ
 պատմելուն պատճառն ան է որ իր հայրը
 զոնադրան արհեստներու պատաղած ըլլալով
 անոնց մէջ սուսերի գործատուն մըն ալ ու
 նէր : Սօրը կողմէն իր մեծ մայրը Թրա
 կացի կին մըն էր , ասկէց պատճառ առին
 իր Թշնամիները նախատել զանիկայ բար
 բարոս և իր հայրենեացը Թշնամի կոչելով :

որովհետև հոյնք օտար ազգէ եղողներուն ամէնն ալ բարբարոս կը համարէին :

Գեմաթենէս եօթը տարու էր երբոր իր հայրը մեռնելով որբ մնաց , և իր հոգաբարձունքը , անհաւատարիմ ըլլալով իր հօրը ձգած ժառանգութեանը մեծ մասը իրենք յափշտակեցին : Իր մարմնոյ կազմուածք փափուկ էր և վատաւողջ . և կարելի էր ապա պատճառը որ անատենը հունաստանի սղայոց սովորական եղած պատէրադմի կըթուէրանց մէջ չմտաւ . ապա կըթուէր թիւնները շատ հարկուոր էին , քանզի բոլոր ժողովուրդը՝ թէ աղքատ և թէ հարուստ , պարտաւոր էին պատէրադմի մէջ մտնելու , և ասոր համար ամէնքն ալ հարկաւ պիտի վարժուէին զհնք գործածելու , և մարմնոյ կըթուէին ընելու՝ որ աշխատանքի ու նշնութեան դիմանան : Իր վրայովը եղած երկար պատմութիւնները կըցուցնեն թէ խոժու և դառն բնասորութիւն մը ունի եղեր :

Կըսուի թէ Գեմաթենէսի ատենաբան ըլլալուն փափաղը , նախ և առաջ Կալիստրատոսի ճարտարախօս և սքանչելի տաճնաբանութիւնը լսելէն ծագեցաւ : Ուստի իրեն վարժապետ ըլլաւ Իսէոս , և ինչպէս որ ոմանք կըսեն , Իստկրատէս , որոնց երկուքն ալ ճարտարաբանութեան քաջ վարժապետներ էին : Սեծ եռանդով մը առաջ տալու կըթուէցաւ իր ատենաբանութեան արհեստին մէջ , մանաւանդ ան պատճառովը որ միտքը դրած էր իր հոգաբարձուներուն հետ դատ վարելու և անոնցմէ իր հայրենի ստացուածքը պահանջելու . և յիրաւի իր ճարտարախօսութեամբը դատը վաստակելով իր ժառանգութեան մէկ մասը ետ առաւ :

Առ բանը զլուս հանելէն ետեւ՝ համարձակեցաւ ժողովրդոց ատենաներուն մէջ ալ ատենաբանութիւն ընելու : Բաւջնէրը ատենախօսութեան մէջ յաջողակ չէր . քանզի իր ձայնը տկար՝ շունչը կարճ՝ հընչմունքը անյարմար , և վերջապէս իր խօսուածքը անճշտնի և դժուարիմաց էր : Իր անյաջող ընթացքէն սիրտը կըկտրէր , բայց չէր յուսահատէր , և իր բարեկամներն ալ կըքաջալերէին զինքը : Օհրունի մարդ մը որ Պերիկղէս երևելի ատենախօսը լած էր , ըսաւ իրեն թէ իր ըրած ատենախօ-

սութիւնը Պերիկղէսէն լածին պէս էր , ասկէց շատ սիրտ առաւ Գեմաթենէս . նաև Սառլարոս դերասանը ցուցուց անոր՝ թէ ինչ էին իր սխալները , և սորլեցուց իրեն՝ թէ ինչպէս շտիկուէ զանոնք : Բնատենը Գեմաթենէս սկսեց իր ըսուածքին եղանակը շտիկել : Գետնին տակը մէկ սենեակ մը շինել տաւա՝ ուր որ կիջներ միշտ , իր անձը և ձայնը կըկըթէր . երբեմն քանի մը ամիս կըմնար հոն իր գլուխը դերձել տալով , որ եթէ դուրս ելլել ուզէ ալ նշնամէքէն չկրնայ : Իր առաջանութեան պոկութիւնները բժշկեց՝ կարգալու տալէն բերնին մէջ խիճ լեցունելով : Իր թոքերը զարացուց ոտանաւոր կարգացած տաճներ բլուրներէն վեր ելլելով : Բայց իր մարմնոյ կըթուէրանց հետ իր միտքն ալ մշակեց , պերճաբան ատենախօսներուն զըթուէրաները կարգալով . նոյն (Ժուկիտ) տեսայնքան շատ սիրելի էր իրեն , որ ութը անգամ օրինակեց անոր պատմութիւնը և գըրեթէ բերան սորված էր :

Բնոյն ատենը իր գրիչը շարունակ կը գործածէր ճարտասանական կըթուէրանց մէջ . նաև իր անձը Բթենայուց օրէնքին և սահմանադրութեանցը մէջն ալ կըթէր , և ոտիկայ բաւական չտեսելով՝ մեծ եռանդով սկսեց զննել հունաստանի ազգային գործերը , տէրութեան եկամուտները , օտար տէրութեանց իր հայրենի երկրին հետ ունեցած կապակցութիւնները , և ընդհանրապէս բոլոր հունաստանի շահերը և գործերը : Կերեայ թէ մասնաւորապէս հոգ կըտանէր Բթենքի եկամուտներուն՝ պատերազմական զբաւց և ծովային նաւատորմին , և կըջանար որ անոնց պահաւութիւններուն մէկ հնարքը գտնէ :

Բնոյն սյապէս Գեմաթենէս իր պերճախօսութեանը հետ քաղաքական բոլոր օգտակար գիտութիւններն ալ միաւորելով՝ խիստ հուշակաւոր անուն ստացաւ :

Բնպէս կըխորէ իր անձը մեղաւոր մարդը , որ մեղք գործելու համար մարդոցմէ կըպահուի , և չփախնար ամենատես Բթեն՝ որ սրտերուն ծածուկ խորհուրդները անգամ կըտեսնէ :

Բստուած իր սիրելիներուն խաղաղութիւն կը խոստանայ երկրի վրայ , բայց ոչ հանդիստ :

Լատինացիներն Լեւոնիստէն լազգաւորն էր :

Երժան կը համարուիմք հաւառած տեղեկութիւն մը տալ Շտեմարանիս մէջ Լեւոնիստէն Լատինացիներն վրայով : որ իրաւամբ շատ աղնիւ թարգմանութիւն մը կը սեպուի : Բանդի Լեւոնիստէն մէջ Բարեկարգութիւնը հաստատուելուն պէս : հարկ տեպուեցաւ որ սա Լատինացիներն մատենաբարձութիւններ : որպէս զի հասարակ ժողովուրդն ալ զեղում չմտայ անկեց : այլ իր սովորական լեզուովը կարգայ և կարող ըլլայ ինքիւրմէն հասկընալ և վայելել սա կենաց Սանտայն : Աւստի զանազան թարգմանութիւններ անմիջապէս ի լոյս բնծայուեցան : Բայց սակայն անոնց ճշգրտութեանը դեմ կասկածներ ըլլալով ետքը , 1604ին Լեւոնիստէն Լ. Յակոբ Թադաւորը հաճութիւն տուաւ որ նորէն թարգմանութիւն : հրաման ընելով որ անոնք միայն ձեռք զարնեն սա գործոյն որ բնագրայ լեզուներուն , ցի Լաբայականին և Յունականին բաջ հմտութիւն ունին : Բայց յիշուեալոյս անձինք ընտրուեցան բովանդակ Լեւոնիստէն մէջ , որոնց մէկ քանին թարգմանութիւնը չսկըսուած մեւան , և մնացին միայն քառասունութ թիւ անձինք . որոնց ամէնն ալ անուանի էին թէ իրենց բարեկալաշտութեամբը և թէ խորին հմտութեամբը Լաբայերէն և Յունարէն լեզուայ :

Բայց վեց կարգ բաժնուեցան ասոնք , որոնց ամէն մէկուն Լատինացիներն մէկ մասը յանձնուեցաւ որ առանձինն թարգմանեն զանիկայ : Նոնոյ գրքէն մինչև Թադաւորացի երկրորդ գիրքը թարգմանողները տասը հոգի էին , և ասոնք Վ. Էստիլիսիսով մէջ հաւաքուեցան : Աւելի ութը անձինք Վ. Էստիլիսիսով ժողովեցան և պատմական գրքերը թարգմանեցին մինչև Սոդոմոնի Լաբ Լաբոյրը . () քսֆրուտի մէջ եօթը հոգի ալ Սարգսիսիսիսը թարգմանեցին : Լեւոնիստէնները , Գործք Լաբերուցը և Հայտնութեան գիրքը ուրիշ ութը հոգիի յանձնուեցաւ նմանապէս () քսֆրուտի մէջ : Իսկ մնացած գրքերը Լոր Կտակաբանին , հինգերորդ ժողովի մը տրուեցաւ Վ. Էստիլիսիսով մէջ , որոնք եօթը անձինք էին : Ի վերջոյ եօթը հոգի ալ Վ. Էստիլիսիսով մէջ Լեւոնիստէն գրքերը թարգմանե-

ցին . ցի ան գրքերը որ Լաբայականին մէջը չըլլալուն համար բնագրունի չեն :

Լատինացիներն թիւնաւոր և միտեղալ ըլլալու համար , հետագայ կանոնները տրուեցաւ բոլոր թարգմանիչներուն :

1 . Գործածուած թարգմանութիւններուն բնագրին ամենէն մաս Լորդին հետեւի , և միայն ան տեղուանքը փոխել որ բնագրին ճշմարտութիւնը այնպէս կը պահանջէ :

2 . Որչափ որ հնար է նէ մարդարեւից և ուրիշ սրբազան մատենագրայ յատուկ աշունները անփոփոխ պահել , ինչպէս որ հասարակօրէն ընդունուած են :

3 . Հին եկեղեցական բառերը չփոխել , ցի Էստիլիսիսով բառը ժողով թարգմանել . Թէ պէտ և բառին բուն նշանակութիւնը ան է :

4 . Երբ որ տարբեր նշանակութիւն ունեցող բառ մը պատահի , ան նշանակութիւնը պահել որ խիստ անուանի հայերը գործածած են , միայն թէ յատուկ ըլլայ տեղոյն և համամատ հաւատոյ :

5 . Գլուխներուն բաժանմունքը պէտք չէ այլայլել , բայց եթէ ուր որ հարկը կը պահանջէ :

6 . Լատինացիները ծանօթութիւն չունին , բայց միայն Լաբայերէն և Յունարէն ան բառերուն մեկնութեանը համար , որ առանց քանի մը բառեր ընելու , հնար չէ համառօտիւ թարգմանել բնագիրը :

7 . Լատինացիները նշանակել Սուրբ Գրքին մէջ եղած միաձայն վկայութիւնները :

8 . Իւրաքանչիւր որ ամէն մէկ կարգի թարգմանիչներէն ինքնին թարգմանէ ամէն մէկ զլուսը , ու ինքը սրբագրելէն ետեւ մէկ կամ շատ զլուսներ , անատենը մէկտեղ ժողովին ամէնքն ալ և քննեն ամէն մէկուն աշխատութիւնը և որոշեն միաբանութեամբ ինչ որ պիտի փոխեն կամ չփոխեն :

9 . Երբ որ թարգմանչայ մէկ ժողովը ստեղանակաւ գիրք մը լրնցընէ , նոյնը վերստին կարգան ուրիշ ժողովներն ալ զգուշաւոր խոհանարութեամբ :

10 . Թէ որ ամէն մէկ գիրքը վերստին կարգացուելուն ընկերութեան մէկը տարակոյս կամ վիճաբանութիւն ունեցող քանի մը վրայ , իմացընէ թարգմանիչներուն , և այնպիսի տեղուանքը նշանակելով պատ-

ճառները բացատրէ . և թէ որ չմիաբանին՝ անոր որոշմունքը ըլլայ ընդհանուր ժողովին մէջ, որ պիտի գումարուի ան ամէն ընկերութեանց գործը լմնալէն ետեւ:

11. Թէ որ շատ մուծ տեղ մը հանդիպի՝ որուն վրայ երկբայութիւն կը ըլլայ, կանոնաւոր նամակներ գրուին երկրին գիտնականներուն, անոնց կարծիքը հարցընելու համար նոյն բանին վրայով:

12. Բոլոր եպիսկոպոսները՝ սա Թարգմանութեանը համար յայտարարական գիրեր գրեն իրենց եկեղեցական ուխտին, յորդորելով և յանձնելով ան անձանց որ լեզուագիտութիւն ունին և այսպիսի գործքերու պարագաւ են, որպէս զի իրենց մասնաւոր դիտողութիւնները խրկեն Վէստմինսթերի, Գէյմսթրիճի և () քաղաքի մէջ եղած ժողովներուն:

13. Թարգմանչայ ժողովներուն կառավարիչները ըլլան Վէստմինսթերի մէջ՝ Վէստմինսթերի և Էյստրի գահերէցները, և () քաղաքի ու Գէյմսթրիճի մէջ՝ ան համալսարաններուն Լաբայերէն և Հունարէն լեզուաց վարժապետները:

Աս Թարգմանութիւնը՝ 1607ին սկսուեցաւ զարնան մէջ, և 1611ին լրնցուաւ: Վերոյիշեալ կանոնները մեծ զգուշութեամբ՝ ի գործ դրին ինչպէս որ գործոյն նիւթէն և Թարգմանչայ յաջողակութենէն կըլլուսացուէր: Սանաւանդ թէ ասիկայ ալ գրեթէ բաւական չտեսնելով որ հաւատարիմ և հարազատ Թարգմանութիւն ըլլալուն ապահով ըլլան, գործը լրննալէն և ծայրէ՝ ի ծայր վեց աստուածաբաններէ քննութիւն ետեւ, վերջապէս Պիլածն եպիսկոպոսին և Սմիթ վարդապետին յանձնուեցաւ որ նոյն Թարգմանութիւնը վերստին քննեն:

Աւերորդ կը համարուի զնեւ հոս շատ երեւելի գիտուններուն վկայութիւնները, որոնք անկից մինչև հիմա միաբերան կը գովեն անգղիարէն լսողաւորանքին պատուական Թարգմանութիւնը, ու խիստ գերազանց կը համարին զանիկայ: Բրդարեւ մարդկորէն հնարաւոր եղած ամէն միջոցները բանեցուցին ամենայն հաւատարմութեամբ Թարգմանելու բնագրէն սա Լատուածային մատենան՝ որ մեր փրկութեանը հարկաւոր եղած ամէն բանը կը պարունակէ:

Ստորոգյալն է իր երաւը:

Արեւելեան Թագաւոր մը՝ որ իր պալատականներուն հետ կը պտուրտէր անտառի մը մէջ, մուրապկանի մը պատահեցաւ, որ ակնաժողովեամբ մօտիկնալով Թագաւորին՝ «Բեղի խիստ հարկաւոր խրատ մը կուտամ, բայց, թէ որ անոր փոխարէն հարկըր ոսկի շնորհես ինձի»:

Թագաւորը հրամայեց իր սպասաւորներուն, որոնք անմիջապէս հարկըր ոսկի վճարեցին անոր: Բնատենը աղքատը ածուխով մը սա վճիւրը դրեց մեծ բարի մը վրայ որ հոն մօտը կը գտնուէր:

Բանն է թէ չէր չէր չէր, անոր վախճանը հարձի: Պալատականները կարծելով որ մուրապկանը ծաղը կընէ իրենց Թագաւորը, հազիւ թէ իրենց սրտմտութիւնը կը զայլէին. բայց Թագաւորը ըսաւ որ ինքը գոհ է սա սակարկութենէն, և պալատը դառնալով հրամայեց որ իր սորված խրատը իր սեղանին բոլոր անօթներուն վրայ գրուի:

Ճամանակէ մը ետեւ, Թագաւորը հիւանդացած ըլլալով՝ քանի մը հոգի խօսքերնին մէկ ըրեր էին որ սպաննեն զանիկայ: Բնոնք Թագաւորին բժիշկն ալ իրենց կողմը դարձուցին որ թոյն խառնէ առաջին անգամի դեղին մէջ որ անոր պիտի տար: Բժիշկը պատրաստուեցաւ որ սա չարութիւնը գործէ. բայց երբ որ մահաւորութիւնը բաժակը ձեռքը առած իր տիրոջը կը մատուցանէր, տեսաւ ու կարգաց ան խօսքը՝ որն որ մուրապկանը այնքան Թանկագին ծախեր էր: Բնոյն ատենը յանկարծ բաժակը ինկաւ ձեռքէն. ու մեծ շփոթութեամբ մէջ խոստովանեցաւ իր յանցանքը և իր ընկերներուն անունները յայտնեց: Թագաւորը գէպի իր պալատի մեծ ամեններուն դառնալով հարցուց. «Երբեք ոսկին շատ էր արդեօք, այնպիսի խրատի մը վարձատրութեանը համար, որ ատանկ պտուղներ կը բերէ»:

Որչափ նեղութիւններէ, ցուերէ, որչափ խղճի խայթոցներէ և ամէն կերպ տառապանքէ ազատ կը մնայինք արդեօք, թէ որ երբէք բանի մը ձեռք չգարնէինք առանց անոր վախճանը մտածելու: Բրդ մեր ամէն գործքերուն ճշմարիտ վախճանը չէ թէ սա աշխարհիս մէջն է, այլ անդիլի աշխարհը. և սա վախճանն է որուն պարտիմք աղէկ ու շարքութիւն ընել:

ՇՆՏԵՐԵՐՆԻ ԳԻՏԵՐ :

Ընդգրկացի դարբին՝ մը Նիւքսմէն անունով՝ ժէկրորդ գարուն վերջերը գտաւ շոգեշարժ մեքենան : Իր շինել տուած մեքենաները՝ որ նախ անկատար էին , ինչպէս որ ամէն գիւտին սկզբնաւորութեանը կրպտաւ՝ , գէպի 1763 ինչապէս կատարելագործեց զանոնք անուանին Սլաք , որ ան ժամանակը Ալտսգովի քաղաքը մայթէմաթիգական գործիքներու շինող մըն էր , և որ աս իր գիւտէն քիչ ատենի մէջ հարստացաւ միլիոններ շահելով : Բայց շոգենաւի օգտակար գիւտին համար մարգկային աղբը շնորհապարտ է Լմերիգացի Ռոպերտոս Ֆիւլքըն վարպետին , քանզի վերը յիշուած վարպետներուն մեքենան՝ ալ աւելի աղէկ կատարելագործելով՝ նաւերուն գործածութեանը յարմարցուց դանիկայ , և այսպէս ինքը եղաւ առաջին հնարողը շոգենաւին :

Շոգենաւը՝ թէ որ կարելի է այսպէս ըսել , ծովու երկաթի ճամբան է . վասն զի թէ սաստիկ հով ըլլայ և թէ ալեկոծութիւն , անիկայ կը շարունակէ իր ճամբան ու կերթայ՝ որ կողմը որ կողմէ նաւուղիդ² : Հաջորդակ հով եղած ատենը՝ անկէց ալ օգուտ կը քաղէ առաջատներ բանալով . թէ որ հակառակ է հովը՝ իր ընթացքը այնքան արագ չէ , բայց չկենար , քանզի նախն անիւները անգադար դառնալով վրայ են :

Ֆիւլքըն ծնաւ 1767 թն , Լմերիգայի Բենսիլմանիոյ նահանգին մէջ , և չափահաս ըլլալուն՝ նկարչութեան հետեւեցաւ . բայց շուտով ձանձրացած աս արհեստէն՝ որուն բնական յօժարութիւն չունէր , սխաւ մեքենական արհեստին պարապելու : Բայց անգամի շինած մեքենաները յաջողութեամբ պահուելով , քաղաքներէն ունեցաւ և խորհեցաւ որ նաւակ մը քաղցունէ անիւներու միջոցով , որոնք թիակներու տեղ շարունակ բանին շոգեշարժ մեքենայէ մը ընդունելով իրենց շարժմանը . և աս բանին առաջին փորձը՝ փարիզի քովը Սէյն գետին վրայ ըրաւ : Գաղղիայի մէջ՝ Նափոլէոնի կայսերութիւնը նոր սկսուած էր ան ատենը , և փարիզի մէջ ամէն օր մեծ հանգէսներ կը ըլլային՝ անոր նորանոր յաղթութիւններուն համար . ուստի պատերազմը և փութը անանկ գինովորեցած էին բոլոր Գաղղիացիները , որ կամուրջներուն վրայէն անցնողները հաղիւ թէ կը զիտէին ան փոքրիկ նաւը՝ որ առանց թիակներու և առանց առաջատի , գետին երեսը

կերպ կերպ արագընթաց շարժմանքներ կը նէր : Եւ աս փոքրիկ նաւը առաջին շոգենաւն էր : Ֆիւլքըն բոլորովին աս գիւտին օգուտները մտածելով , նաւակին ղեկը կրկաւաւարէր և զանազան շարժմանքներ ընել տալով՝ կը ջանար հասարակաց ուշադրութիւնը գրաւել , և անհաւան մարդոց ապացոյց մը տալ թէ հնարաւոր է շոգիով ալ քաղցունել նաւը : Բայց անատենը՝ ինչպէս որ ըսինք , ուրիշ բաներով զբաղեալ էր Գաղղիացուց և իրենց կառավարութեան միտքը . վասնորոյ Ֆիւլքընի առաջարկութիւնը մոիկ չըրին , մանաւանդ թէ երազապատում մարդու մը տեղ դրին զինքը : Եւ որ պէս դիպուած մըն ալ երեք զար առաջ Բրիտանիոյ Գորնմայոնի պատահեցաւ Լիւպոնայի մէջ . քանզի անհնարին բան մը համարեցան անոր ըրած առաջարկութիւնը՝ Գորնմայոնի վրայով : Սկստի Ֆիւլքըն եղաւ Ենգլիա գնաց , յուսալով որ ան տեղը կարենայ պիտի իր գիւտը՝ ի գործ դնել . բայց սակայն Սեծն Բրիտանիայի կառավարութիւնն ալ իր ուշադրութիւնը բոլորովին դարձուցեր էր Նափոլէոնի սպառնալիքներուն վրայ : Ֆիւլքընի սիրտը կտրած բայց ոչ յուսահատած , Լմերիգա գնաց որ իր հայրենակիցներուն առաջարկէ ան օգտակար գիւտը՝ որուն յարգը ուրիշները չձանձցան : Եւ իր առաջարկութիւնը՝ ընդունուելով՝ շատ ուրախացաւ , ու քիչ ատենէն շոգենաւերը սկսան երթիւկուել ընել Լիւպոնային Լմերիգայի մեծամեծ գետերուն մէջը* :

Մանուկ Գիտելու Վիլիամս :

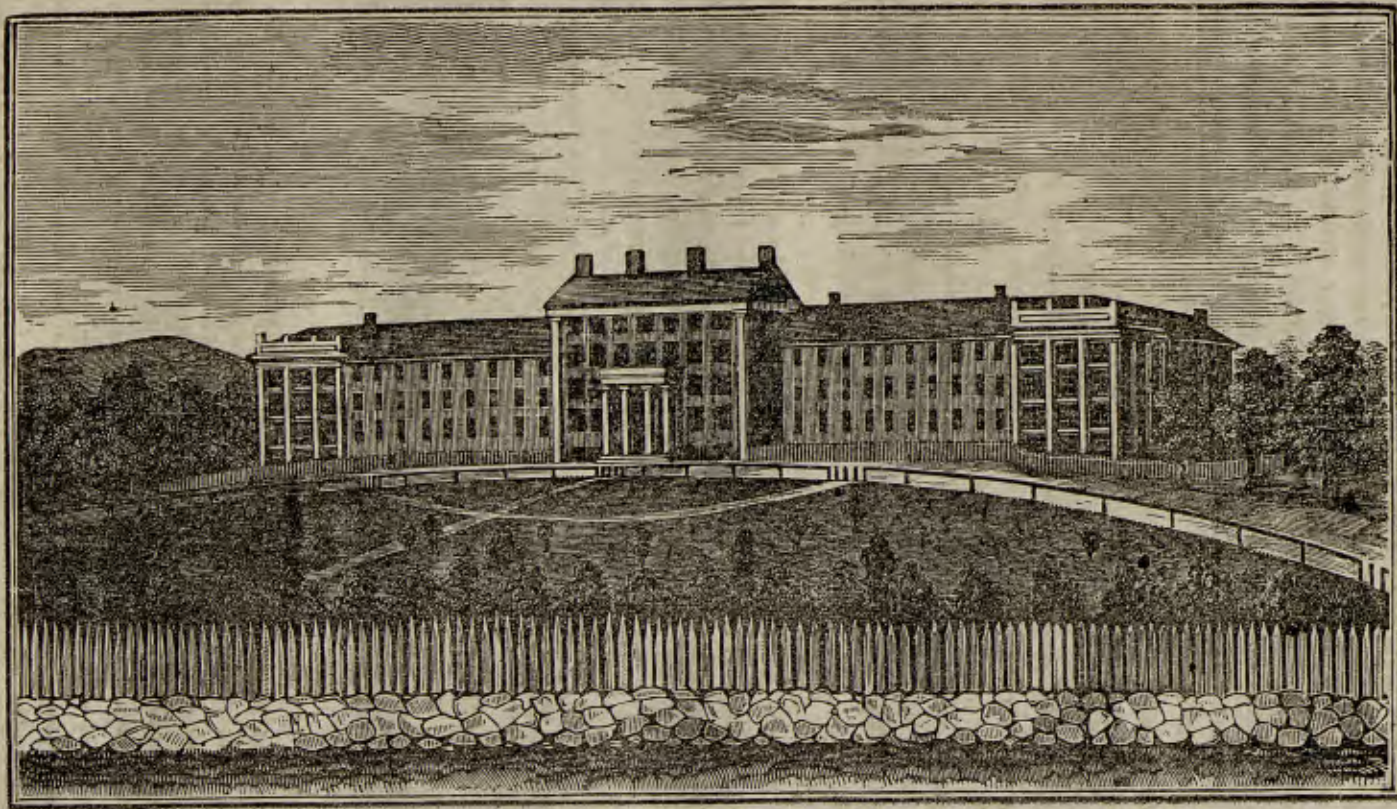
Գիտելու Վիլիամսի Գիտելու :

(Ղիմանտիս Լգիպտոսի թագաւորը , որ հասարակ թուականէն հազար երկու հարիւր տարի առաջ կապրէր , և որուն համար կըսուի թէ Պրիամու ժամանակակից էր , թէքէ քաղքին մէջ ընդարձակ Գրքատուն մը շինեց , և անոր դրանը վրայ աս խօսքը գրել տուաւ . Գիտելու Լգիպտոս : Ենչուտ ամէն գիրք պէտք էր որ կարդացողին օգտակար ղեղ մը մատակարարէր , բայց ընդ հակառակն շատերը կան որոնք թոյն կը արձակէին և ոչ ուրիշ բան : Սիյն մէկ Գիւրք մը կայ՝ որ հոգուտ ամէն հիւանդութիւններուն դեղը և միթարութիւնը կուտայ , որ է Լստուածաշունչը :

* Լմերիգայի մէջ Ֆիւլքընի շոգենաւին առաջին ճամբորդութիւնը եղաւ 1807 թն , Նիւ Լորքէն միջին Եւրոպայի որ 150 մղն է . իսկ Սեծն Բրիտանիայի մէջ 1812 թն Էնթրի Պէլ անուն մէկը սկսեց առաջին ճամբորդութիւնը՝ իրեն ձիու ոյժ ունեցող պղտիկ շոգենաւով մը Ալաբորդէն Կրիսթ երթալով :

¹ Չիլիկէ :

² Բէյլ , Գալիպոս :

Ա զբնակարանն յհամալսարանն :

ՍՅՈՒՄԱԿԱՆ ԴՆԻՍԻՆՈՅԵՐ :

Սրիշ անգամներ Շ տեմարանիս մէջ* յիմարանոցներու և անոնց մէջ եղած կարգադրութիւններուն վրայօք մեր կարեացը չափ տեղեկութիւն տուած եմք . բայց ասանգամ նորէն մէկ պատմութիւն մը կը դնեմք հոս նոյն նիւթին վրայ՝ մէկ պատկեր մըն ալ աւելցունելով , և կըլուսամք որ մեր ընթերցողները պիտի չձանձրանան մանաւանդ թէ պիտի ախորժին ասանկ խիստ օգտակար նիւթերը ասոնն ասոնն կրկնուելուն , զիսնալով որ մարդասէր անձանց մէկ մեծ պարտաւորութիւնն ալ իրենց խելագար եղբայրներուն բժշկութեանը հոգ տանին է :

Լմերիգայի Սասսաչիւսէզս նաճագին Սյրսէտըրը քաղաքին մէջի հիւանդանոցը՝ որուն պատկերը դիմացի երեսին վըլայ դրած եմք , 1830ին շինուեցաւ : Ըսիկայ աշխարհիս մէջ գտնուած պինտ երևելի յիմարանոցներուն մէկն է , որուն շինութեանը և մէջը գտնուող յիմարներուն հետ վարուելու եղանակին պատմութիւնը հիմա կը ներքին :

Եւ նախ՝ աս յիմարանոցին մէջ խելացը նորութիւնը իբրեւ սոսկ մարմնական հիւանդութիւն մը համարուած է ու ասոր համար միշտ դեղ կուտան . ըսել կուզեմք թէ ասիկայ անանկ հիւանդութիւն մը սեպուած է՝ որով թէպէտ մարդուս միտքը մանաւորապէս և շատ զօրաւոր կերպով կըխանդարուի , բայց բուն պատճառը մարմնոյն գործարաններուն մէկ քանիին խանգարուելն է : Ղշմարիտ է որ մարմինին քանի մը գործարանները կրնան աւրուիլ , առանց բնաւ միտքը խանգարուելու . բայց յայտնի է նաև որ երբեմն ան գործարանները կաւրուին որ միտքն ալ իրենց հետը կըխանգարի :

Սակայն աս ամենաշփոթ և ամենադժուար հիւանդութեան հետ վարուելու եղանակին մէջ , ինտոր որ բժշկական օգնութիւնը՝ առանկ ալ քանի մը ուրիշ միջոցները շատ հարկաւոր սեպուած են յիշեալ յիմարանոցին մէջ : Ուստի երկրորդ՝ մեծ հոգողութիւն եղաւ անոր շէնքին :

Փորձով գտնուած է թէ աղէկ է խենդերուն իրարմէ զատ պահուիլ գիշերները , բայց ցորեկները թող արուի որ իրենց ուղածին պէս ընեն , թէ մինակ և թէ ընկերութեամբ մնալու : Ըս պատճառաւ՝ առմէն մէկ յիմար զատ սենեակ մը ունի հանգըստութեան համար՝ պէտք եղած բոլոր կարասիքովը զարդարուած :

Հիւանդանոցը իրեք յարկերու բաժ-

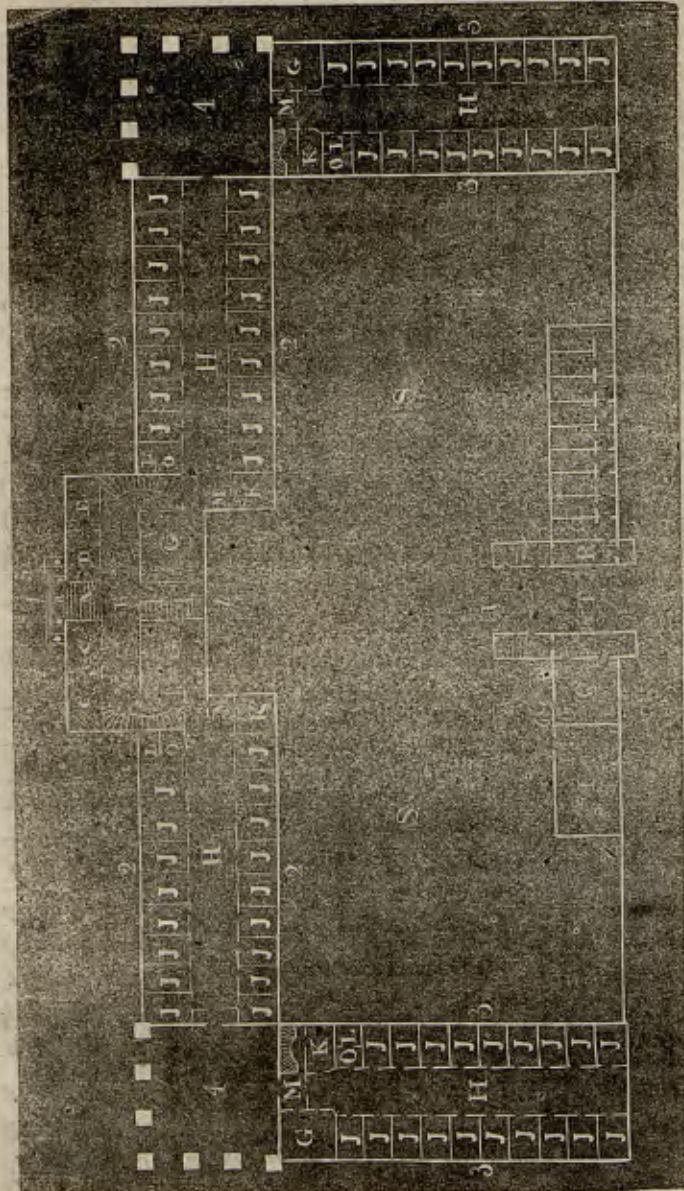
նուած է , ամէն մէկ յարկը եօթանասունը վեցական ննջելու սենեակներ ունի դիմացի դիմաց՝ ինտոր որ հետեւալ պատկերին մէջ կըտեսնուի աս (J) նշանագրերով , երկար ճիւղերէն ելող զատուած՝ որն որ (H) գիրը կըցուցընէ . ասոնց ծայրերը մեծկակ սըրահներ կան աս (4) նշանով , մէկը էրիկ մարդոց համար և մէկալը կնիկ մարդոց համար որ երբ ուզեն նէ հոն երթան պարտելու : Եւ քանի մէջ տեղը որ (1) նշանը կըցուցընէ՝ բժիշկին բնակարանն է , որ ասիկայ կըբաժնէ էրիկ մարդոց կողմը կնիկներուն կողմէն : Պատկերին վարի կողմը տարբեր գիւղերով երեւցած տեղերը յիմարանոցի բանտերը , լուսացարանը շտեմարանները և՛ են , և (8) գիրով նշանակուած բայ տեղը մէկ մեծ բակ մըն է խելագարներուն զուարճութեանը համար :

Երրորդ՝ ուրիշ ամենահարկաւոր կանոն մըն ալ ասիկայ սեպուած է , թէ յիմարները մաքուր օդ ունեցող բայ տեղ մը ունենան , ուր որ մարմնոյ կըթուծիւն կամ զգոսանք վայելեն թէ աղէկ ըլլայ եղանակը և թէ գէշ : Ուստի անձրևոտ եղանակին վերը ստորագրուած երկու մեծ սրահներուն մէջ կըպըտըտին խելագարները . աս սրահները պատուհան չունին , հապա սիւններուն մէջի միջոցները գետնէն մինչև առիքը՝ երկաթէ վանդակներ հիւսուած են՝ որոնք ճերմակ ներկուած ըլլալով՝ շատ գեղեցիկ , և զուարճալի երևոյթ մը ունին . քանզի պէտք է որ ասանկ՝ յիմարանոցին բոլոր կողմերը հաստատ ըլլայ որ մէջիները չկրնան փախչիլ , և նոյն ատենը զուարճալի երևոյթ ունենայ որ չկարծեն թէ բանտի մէջ գոցուած են :

Չորրորդ՝ մեծ հոգողութիւն կըտարուի նաև սենեակներուն մէջի օդին մաքուր և բարեխառն ըլլալուն : Եւ քանի տակը յա-

տուկ հնոյներ կան, ուրկէջ բաւական տաք
օդ մը կըտարածի շէնքին ամէն կողմը, բայց
երկու մեծ սրահներէն: Սենեակները երկ-
երկու ծակեր ունին մէկը վերէն և մէկալը
վարէն. առջինէն՝ գէշ օդը դուրս կելլէ, և
երկրորդէն ներս կըմտնէ մաքուր տաք օդը

որ տակի հնոյներէն շարունակ վեր կելլէ:
Ըսկէ դատ՝ յիմարանոցին հաստը պատերը
խոնաւութենէն ազատ պահելու համար,
շինուած ատենը պատերուն մէջ տեղը
գետնէն մինչև վեր երկու մասնաշաւի բաց
ձգուած է, միայն տեղ տեղ աղէկաներով

կըտրու կապելով՝ որ այսպէս
օշո՞ր պատին տակը ձգուած ծա-
կերէն ներս բանելով, կըտա-
րածուի բոլոր պատերուն ա-
ղէկաներուն մէջերը, ու անոնց
վերի կողմը թողուցուած ծակե-
րէն ելլելով, երկար անձրևոտ
եղանակներու անգամ՝ պատին
դուրսի կողմի խոնաւութիւնը
ներս չանցնիր:

Հինգերորդ՝ գանք հիմա յի-
մարներուն մարմնական կըթու-
թեանը վրայ խօսելու: Սոր-
մնոյն հիւանդութիւնը առողջա-
յլնելու և մտքին կորսնցուցած
գորութիւնները նորէն ետ բերե-
լու համար՝ փորձով գտնուած է
որ չափաւոր և կանոնաւոր
աշխատութիւն շատ հարկաւոր
է: Ըս բանիս համար յիմարա-
նոցին մէջ յատկացած քանի
մը տեղեր կան, որոնց մէջ ա-
ռաջուց արհեստաւոր եղող
խէնթերը աղատութիւն ունին
ամէն օր մէկ քանի ժամ իրենց
արհեստները բանելու: Կայնաւ
մշակաւ գետին մը ո՞ւ պար-
տէզներ, որոնց մէջ գլխաւո-
րապէս յիմարները կըբանին:
Կանայք գեղեցիկ պարտեզ մը
ունին ծառերով ու շատ աղւոր
ճեմելիքներով զարդարուած,
ուր տեղի ծաղիկները իրենք

կըմշակեն և օդին գեղեցիկ ատենը զօ-
տանքի և կըթութեան համար կըպտըտին:
Ար. և իւրէ աշխատութիւն ամենեւին բռնի
չէ հոն. միայն համոզելով աշխատողներէ
կուսան գանձք. քանզի բռնութիւնը միշտ
գէշ է յիմարներուն: Հիմարներուն զբօսա-
նայր և անձնական կըթութեանը համար
նաև մէկ կառք մը կայ որ բոլոր օրը շարու-

նակ կըբանի, ամէն մէկ անգամին վեց հո-
գի դուրս տանելով: Ըսկէջ դատ շարունակ
ութը հողի չափ ալ հետեւնին մէկ սրահա-
պանմը ունենալով՝ ուրքով դուրս պտըտելու
կըտարուին: Իսկ կառքով և թէ քալելով
դուրս ելլողներէն մէկը թէ որ անվայել
բան մը ընելով յանցաւոր գտնուի, հետե-
ւալ օրը նոյն արտօնութիւնը վայելէին

կարգիլուի : Արջաի կըզարմանայ մարդ տեսնելով թէ անոնցմէ պինտ յիմարը անգամ աս թոյլտուութեան ատենները կըջանայ ինքզինքը զսպել և հանդարտ կենալ : որ չըլլայ թէ աս զուարճութենէն արգիլուի :

Վեցերորդ՝ մեծ հոգ կըտարուի նաև անոնց ուտելիքին որ աղնիւ տեսակները ըլլան և մաքուր կերպով ու ըստ կարգի տրուին : Եւսանկով անոնց մէջ բնաւ զանգատ և տըրտունջ ու տագնաթութիւն չըլլար : որն որ շատ վնասակար է իրենց առողջութեանը : Եսկէ զատ՝ փորձուած է որ յիմարներուն լեհանապէս աւելի շատ ու մնադարար կերակուրներ տալ պէտք է : քան թէ կատարեալ առողջ եղողներուն : Բնաւ գինի կամ ուրիշ արեցեցուցիչ ոգիներ չեն տրուիր անոնց : բայց տաք եղանակներուն զովացուցիչ խմիչքներ կըտրուին : ինչպէս լեմնջուր եւ :

Խօթներորդ՝ շատ հոգ կըտարուի որ յիմարներուն հանդիման մաքուր և տաք պահող ըլլայ : շատ յիմարներ որ առաջ սովորութիւն ունէին իրենց բաթերը պատըռտել ու մերկ կենալ : յիմարանոցը տարուելով՝ քիչ օրուան մէջ սորվեցան հանդերձ հագնիլ և վրանին մաքուր պահել :

Վերջապէս՝ վերը ըսինք թէ յիմարութիւնը մարմնոյն գործարաններուն աւրուելէն կըծաղի : բայց կրնայ ըլլալ որ ասիկայ ուրիշ շատ հիւանդութիւններու պէս՝ մաքին չափէ դուրս յուզմունքներէն յառաջ գայ : վասն որոյ բարոյական և մտաւոր միջոցներու գործածութիւնը մեծ օգուտ կընէ աս հիւանդութիւնը բժշկելուն :

Կախ և առաջ՝ կառավարիչները անանկ մէկ ճամբով մը կըվարուին յիմարներուն հետ որ անոնք զգան թէ կառավարութեան ննթակայ են և հնազանդելու կարող : Եւ աս միտք կըպահանջեն անոնցմէ որ բոլոր կանոնները ճշդիւ պահեն : և թէ որ մէջերուն մէկը՝ յամառի և շատ անգամ անհրաժեշտ զանուի : իր ընկերներուն վայլած արտօնութիւններէն զրկուելով կըպատժուի :

2. Եւսանալի հոգողութիւն կըլլուի : պինտ փոքրիկ խաբէութիւն մը անգամ բընաւ չքանեցունել յիմարներուն : քանզի թէ որ յիմար մէկու մը քու վրադ ունեցած

վտահոթութիւնը մէյոյն աւրես զանիկայ խաբելովդ : ալ բնաւ չես կրնար նորէն անիկայ ձեռք բերել :

3. Թէ բժիշկը և թէ հիւանդանոցին բոլոր պահապանները միշտ շատ մեծ մարդասիրութիւն կըցուցնեն յիմարներուն : և թէ որ պահապաններէն մէկը բարկասիրտ և անբաղաքավար բնաւորութիւն մը ցուցունելու ըլլայ : անմիջապէս՝ ճամբայ կը տրուի անոր :

4. Եւսաններուն խօսքին միշտ հաւատարմութիւն կըցուցուի մինչև որ սկսին խաբէութիւն բանեցունել : ան ատենը մարդասիրութեամբ կըյանդիմանուին խաբէութեան մեղքը և վտարութիւնը իրենց առջևը դրուելով : Բժիշկը և պահապանները իրենց զարմանքը կըյայտեն ստախօսին որ ինքը ճշմարտութիւնը և բուն իր պատիւը անարգելով՝ անանկ վտարար և անմօթալից մեղք մը գործելու ղեջաւ : Եւսան ատենը կըբաժանուին ղեները և յոյս կուտան որ եթէ աղէկ վարմունք ունենայ՝ իր կորսնցուցած պատիւը նորէն ձեռք պիտի բերէ : Եւ աս ճամբով յիմարները իրենց պատիւը պահել ու անձերնին կառավարել կըսորվին : Եւ անատենը՝ ամենակատարի խելագարները անգամ կըսկսին շուտով հանդարտութեան և առողջութեան զաւնալու :

5. Եւսան զրբեր և զրելու համար պէտք եղած բաները կըտրուին անոնց որ կուզեն կարգաւ կամ զրել : Խելագարները շատ անգամ թղթակցութիւն կընեն իրենց բարեկամներուն հետ : ու այսպէս իրենց բուն յիմարութեան ատենն ալ օգտակար զեպղում մը կուենան իրենց անհաստատ մտքերը : Մէկը կար աս յիմարանոցին մէջ որ երեք լեզու : ինչպէս ինչպէս և Խալիբէն զիտնալով : աս իրենք լեզուներէն խառնիխառն կըզրէր իր նամակները : բայց ասիկայ յետոյ կատարեալ բժշկուելով երաւ յիմարանոցէն :

6. Փորձով տեսնուած է որ Եւստարանի քարոզութիւնը շատ զօրաւոր ազդեութիւն կընէ յիմարներուն : կըհանդարտեցունէ անոնց այլալից միտքերը : այլանդակ խորհուրդները միտքէն դուրս կըհանէ : և կը

կարողացունէ խելագարները՝ իրենց առջի անձնական կառավարութիւնը նորէն ձեռք բերելու : Իսկ պատմութիւնս գրողը պատահութիւն ունեցաւ անգամ մը աս հիւանդաւորացին մէջ երկու հարիւրի չափ խելագարներու քարտէլ : Եւ աս հանդարտութեամբ և մտադրութեամբ մտիկ ըլլին , երգ ալ երգեցին ամենեւին անխալ . ու քարտէլ վերջանալուն ինչպէս որ հանդարտութեամբ մտիկ ըլլին անանկ ալ կարգաւ դուրս ելան մատուռէն : Եւ զարմանալին ան է որ անցմէ մէկ քանին քանի մը օր աւաճ՝ դեռ հիւանդանոցը չբերուած , կատաղի և անսանձ վիճակի մը մէջ էին , և մէկ քանին ալ իրենց ծանր կատաղութեանը մէջ մարդասպանութիւն ըրեր էին : Ընդհանրապէս մօտը ակնհայտ շատողին մէկը , որ ինքը ուղիւ էր հոն նստիլ , ինքզինքը աշխարհիս Ստեղծողը ըլլալ կարծեց , և քարտէլը իբրեւ իրեն ճշմարտութեանը քարտէլը : Թէ որ մէկը ան պաշտօնին ատենը անվայել վարքով մը յանցաւոր դոնուէր , հետեւեալ կիրակին նոյն տեղը երթալու արտօնութեանէն կրկնուէր . և ասիկայ ընդհանրապէս բաւական կրկնոր անոր վարքը շտկելու :

Մարդասէր և յաջողակ բժիշկներուն և պահպաններուն ձեռքը եղած աս բժշկական մտաւորական և բարոյական զննադան միջոցներովը , ինտոր որ ուրիշ ծանր և փտանգաւոր հիւանդութիւնները կրթւէին , անանկ ալ խելագարութիւնը կրթւիւն : Եւ յսու ամենայնիւ հարկաւոր է որ աս հնարքները ՚ի գործ դրուին հիւանդութեանը սկզբնաւորութեանը . քանզի խելագարութիւնը քանի մը տարի անանկ ձգուելով , թէ և ըստ մեծի մասին կենաց չափաւորիլ բայց զրեթէ շատ դժուարին կրկնայ բժշկուելու , ու շատ անգամ ալ անբուժելի կրկնայ : Հիւանդանոցին յիշատակարանները կը յայտնեն թէ 161 յիմարներէն՝ որոնք իրենց յիմարութեան ճիշտ սկզբնաւորութեանը մօտն հոն , 143ը առողջացան և միայն 18 քնացին , որոնք թէ և չբժշկուեցան բայց շատ հանդարտեցան : Սակայն յիմարութիւններն հինգ տարիէն մինչև տասը տարի վրանին մնացող 62 հոգիէն մէջէն միայն վեցը առողջացան :

Եւսկից կերակայ թէ որչափ հարկաւոր է

յիմարներուն առողջութեանը համար հիւանդութեան առաջին նշանները երևան ելածին պէս՝ ջանալ ամէն կարելի միջոցները ՚ի գործ դնելու , և թէ մտքին խաղաղութիւնը և սրտին հանդարտութիւնը կազդուրելու և առողջութեան դարձունելու համար , փոխանակ խստութեան մեծ քաղցրութիւն և երկար համբերութիւն գործածելու է :

Հետեւեալ թիւերուն մէկին մէջ միտք ունիմք քանի մը քաղաքներ դնել Վ օրաէս զբրի յիմարանոցի տարեկան ցուցակներէն , որ հոն ՚ի գործ դրուած նոր եղանակովը անբժշկելի խելագարներուն որչափ օգուտ քաղելը կը պատմեն :

Խաղաղութեան լինելու :

Գլուխ ԺԷ :

Ի խորոց սրտից աղօթք առ Որդին :

Աստի քեզի կը դիմեմ օգնականութեան համար՝ ո՞վ ամենօրհնեալ Հիսուս , գորովադուր Քրիստոս իմ , ամենողորմ հէր իմ : Կը ճանաչեմ և կը պաշտեմ զքեզ իբրեւ ճշմարիտ Եստուած . իմ հաւատքս՝ իմ յոյսս և իմ բոլոր փափաքս քու վրայ միայն հաստատուած է : Բայց արդարեւ ասիկայ իմ ուղածիս չափ չէ . վասն զի՝ ախրս , իմ հաւատքս թերի է , իմ յոյսս տկար է , և իմ փափաքս դաղջ և ցուրտ . այլ դուն լցուր իմ թերիս , զօրացուր իմ տկարութիւնս , բորբոքէ իմ եւանդս , և երբոր կարող չեմ ժամանել անոր որ կը պարտաւորիմ ընել , ընդունէ զանիկայ որ կը նեմ՝ փոխանակ անոր որ կամիմ ընել թէ որ կարող ըլլայի : Եւ աս հաւատ յօժարութիւնները կը ցածիս չափ աղբու և զօրաւոր ընելու համար , սրտի մը տօք և յաճախ պիտի մտածեմ քու դառնակիր չարչարանացդ փառաւոր նշանակներուն և յիշատակներուն վրայ : Հնձուութեամբ կը տեսնեմ ան առեւտով արհամարհեալ խաչը՝ որ հիմա եղաւ արքայական նշան մը , քու քաջայարդ լուստարանիդ կատարած պանծալի յաղթութիւններուն յաղթանակ մը , ու կանգնած զբօշակ մը՝ երկրի ամէն ազգերը ու լեզուները անոր դիմելու և անոր տակը պատերազմելու : Եւ քու փշեայ պատկը , քու արիւնովդ շողախած

բեւեռներդ , քու սրբազան կողդ պատառող նիգակը , քու վերքերդ , քու արիւնդ , քու մահդ , քու թաղումդ , զերեզմանէն քու յալուածիւն առնելդ ու փառաց աթուր վերամբառնալդ պիտի ըլլան իմ առանձնական մտածութեանս զբօսանքը , իմ հանապաղօրեայ երգս , իմ պարծանքս , և իմ անդադար փառատրութեանս բերկրաւթ նըստոտակը : Վ ասն զի ասոնց ամէն մէկը մէկ տեղ լծորդուելով իմ հողիս կրկնդանացը նեն , և քու մահուանդ մտածութեամբը կիմանամ որ իմ ներսի զիս նոր և հոգեւոր կենաց սկզբունք մը կը ծնանի և կը մնանի : Եստուած իմ , աղբուրութիւն շնորհէ աս միջոցներուն որ զիս մեղաց մահուանէն յարուցանեն , ոչ ևս ապականութեան դառնալու : Եղաչեմ զքեզ , պահէ զիս փորձողին հընարիմաց յորդորանքներէն . զօրացնէր և պաշտպանէ զիս անոր յարձակմունքներուն դէմ : քու պատուիրանքներուդ լուծը դիւրին ըրէ , ու խաչին բեւը՝ որ դուն ինծմէ կը ինդրես քու ետեւէդ բերել , քու քաջալերիչ միտթաւութիւններովդ թեթեւ և զիւրատար ըրէ : Բանգի վայ ինձ , առանց քեզի ես ի՞նչ զօրութիւն ունիմ , կամ ինծի պէս տկար և ողորմելի արարածին ի՞նչպէս հնար է արիւթեամբ և յարատեւութեամբ դէմ դնել ան բաղմութիւն չարիքներուն և փորձութիւններուն՝ որ միշտ կը պատահին մարդկային կենաց վիճակին , և որ դուն կը սպասես թէ ես պատերազմելով անոնց մէջէն անցնիմ : Եղբերու՛ր ոտքերեն իմ ոտքերս որ վազեմ քու հետդ , դուն որ թշուառութեանց ու նեղութեանց փուշերուն և տառապանքներուն մէջէն արագ աւրագ վազեցիր : Եղաչեմ զքեզ , լսէ քու ծառայիդ ձայնին , ու զի՛ր իմ վրաս քու քաղցր խաչը՝ որ փայտ կենաց է ան ամէնուն որ անոր կապաւինին , որպէս զի իմ ընթացքս հաւատարմութեամբ և սիրով կատարեմ : Ելլայ թէ իմ ուսերս արժանաւոր ըլլան ան աստուածային խորհրդաւոր խաչը կըրելու , որուն լայնութիւնը բովանդակ աւրարածոց վրայ համատարած սէր ունենալն է , երկայնութիւնը յաւիտենականութիւն է , բարձրութիւնը ամենակարողութիւն է , ու խորութիւնը անքննելի իմաստութիւն է : Իմ ձեռքերս և իմ ոտքերս աս խաչին թող

բեւեռին , և դուն շնորհք տուր քու ծառայիդ քեզի կերպարանակից ըլլալու , և իմ օրհնեալ վարդապետիս չարչարանացը դանազան տեսարանները իմ հոգեւոյս մէջ վերստին յանդիման բերելու :

Խոնարհութեամբ կողաչեմ քեզի , կարողութիւն տուր ինծի հրաժարել մարմնին գործերէն՝ որ դուն կատես , ու ժրութեամբ կատարել արդարութեան գործերը՝ որ դուն կը սիրես . ու չարէն հեռանալու և բարին գործելու՝ ոչ իմ փառքս այլ քու փառքդ խնդրել . ասանկով իմ ձախ ձեռքս իբր թէ քու խաչիդ պիտի գամուի Բարեխառնութեան բեւեռով , ու իմ աջ ձեռքս Երգարութեան բեւեռով : Հոգիս իմ Եստուծոյս օրհնքին մէջ հանապաղ թող զբաղի ու բերկրի , իր ամէն խորհուրդները քեզի ուղղելով , և իր ամէն հոգերը քու վրայ ձգելով . ան ատենը պիտի մտածեմ թէ իմ աջ ոտքս աս խորհրդական կենաց փայտին գամուած է Խոհմութեան բեւեռով : Ենորհէ ինծի որ իմ զգայական բաղձանքներս հպատակին իմ բանաւոր մտքիս . թող միտար որ աս աշխարհիս խաբէբայ և միջնանդամ վշտազին յաջողութիւնները իմ հոգիս թուայընեն , ու անոր օգտակար ձախորդութիւնները իմ յաւիտենական վարձուց հետեւիլ խափանեն կամ խուովեն . ասանկով ազատ պիտի ըլլամ անվայել երկիւղներէ ու հեշտասէր բաղձանքներէ , և պիտի համարեմ թէ իմ ձախ ոտքս քու խաչիդ գամուած է Երիւթեան բեւեռով : Եօրինէ իմ վրաս սակաւ ինչ նմանութիւն քու փշայ սլակիդ , վերաւորելով իմ հողիս ճշմարիտ և գորովաշարժ զգջումով իմ անցեալ մեղքերուս համար , ու զգջումի շարժող խիղձով , իմ եղբարցս նեղութիւններուն կարեկից ըլլալով , քեզի հաճոյեղած բաներուն վրայով սուրբ և աղբուրաւիտ նախանձաւորութիւնով , ու նեղութիւնները և տառապանքները ինծի սպաւնալնուն կամ զիս նեղը ձգելնուն քեզի ինծի ապաստանալան ընելով : Եմանապէս և շատ պիտի ցընծամ թէ որ եղէզին ծայրը անցուցած քու սպունդդ իմ բերանս դնես , և քու քացալիդ սաստկութիւնը երբեմն ինծի ճաշակել տաս . կուզեմ լսել թէ քու սրբազան Բանիդ ոգեշահ խրատներովը իմ միտքս յաղ-

Թահարեա՝ Թէ աշխարհս իր խիստ հաճոյա-
կան և գեղեցիկ հանգամանքներովն ալ որ-
քան ճիշդ կը նմանի դատարկ սարունդի ,
և անոր ամէն սէրը ու անձկութիւնները
գարշելի և կծու քացախի : Ողորմած Հայր ,
Բաբելոնի ոսկի բաժակը որ աս աղբին բոլոր
զաւկըները կարբեցունէ , իր յիմարեցու-
ցիչ գեղեցկութիւններովը զիս Թող չխաբէ ,
ու իր ախտաւորող և սուտ քաղցրութենէն
զիս Թող չխմցունէ , ինչպէս որ կընէ ան
Թշուառաբար խաբուած մարդիկը՝ որոնք
խաւարը լուսի ու լոյսը խաւարի , լեղին ա-
նուշի ու անուշը լեղիի տեղ կը դնեն : Նեղի-
ով խառնած գինին չեմ խնդրեր , որովհե-
տե զուն ալ չուզեցիր զանիկայ խմել : Այս-
րելի է անոր համար որ կընշանակէր նախան-
ձու դառնութիւնը՝ և ան անհաշտելի չարու-
թիւնը , որ ասանկ դաղանային սաստիկ ամ-
բարշտութեան և կատաղութեան մէջ ձը-
գեց քու խաչահանուններդ * :

Այլ ի վեր քան զամենայն ինչ՝ աղա-
չեմ գրեզ , իմ բովանդակ կենցաղավարու-
թեանս մէջ կատարեալ ճշդութեամբ Թող
նկարուի քու կենսատու մահդ , որպէս զի իմ
մարմնոյ տիրապէս մեռեալ ըլլամ մեղաց ,
ու հոգւով կենդանի արդարութեան : Եւ
իմ խաչեալ Տէրոջս պատահած անցքերուն
ամէն մէկին կերպարանակից ըլլալու հա-
մար , աղաչեմ գրեզ , արտադրէ իմ վրաս
ճիշդ նմանութիւն մը և ան անյազելի չա-
լութեան դիպումովն , որ քու անողորմելի
թշնամիներդ քու մարմնոյդ վրայ գործեցին
մեռնելէդ ետքը : Վու կենդանի և աղբու-
բանդ իմ հոգւոյս Թող զարնէ , ու իմ սրը
տիս գաղտնածածուկ խորհուրդներուն և
յոժարութիւններուն Թող Թախանձէ , ու
ամենասուր նիզակէն ալ սրազոյն Թող կրու-
րէ . որ քու կողէդ առատութեամբ ցայտած
արեւնին ու ջուրին պէս , իմ խոցեալ սըր-
տէս ալ՝ ամենասիրելի Տէր իմ , քու սէրդ և
իմ քրիստոնեայ եղբարցս սէրը յորդէ :
Վ երջապէս պատնէ իմ անձս անմեղու-
թեան և սրբութեան մաքուր կտաւովը՝ որ
երբ իմ հոգիս աս մահկանացու մարմինէն

զատուի , խաղաղութեամբ և յուսով հանդ-
չիմ . որ մինչև քու հօրդ սրտմտութիւնը
անցնիլը՝ հոգէ անկողնի մէջ զիս պահես .
և որ՝ քու նմանութեամբդ արթննալուս՝
քու երկնային բնակութեանդ երջանիկ օ-
թեւանները մտնեմ քու հետդ :

Գլուխ ԺԷ

Վրիստոսի Տեառն մերոյ յարութիւնը :

Եւ յայէս իմ Տէրոջս տնկալից պիտի ըլ-
լամ՝ ոչ միայն անոր մահուանը նմանու-
թեամբ , այլ և անոր յարութեանը նմա-
նութեամբ : Եւ երբորդ օրը՝ հանգստու-
թեան հետեւեալ օրը , և երբոր հաւիտե-
նական Հաբաթին արշալոյսը սկսի ծագել ,
քու անարժան ծառադ նոր և լուսաղոյն կե-
նաց պիտի փոխես : Եւ նատենը աս իմ մար-
մնովս իմ բաջաղթ փրկչիս մեծվայելչու-
թիւնը պիտի տեսնեմ , և քու երեսիդ ուրա-
խութիւնովը պիտի լցուիմ : Ո՛վ ամենողորմ
փրկիչ իմ և Եւտուած իմ , աղաչեմ գրեզ ,
շուտափոյթ հասցուր ան երկարաբաղձ օ-
րը , որ իմ հիմա հաւատոյ աջօք ու իբրեւ
հայելիի մէջ տեսածս՝ յայտնի ու բաց ե-
րեսով տեսնեմ անատենը . որ իմ հիմա
հեռաւոր յուսով ըմբռնածս՝ իրօք և կա-
տարեւապէս ստանամ անատենը . որ իմ
հիմա տկար զօրութեանս չափ փափաքածս՝
ձեռք ձգեմ ու պինտ բռնեմ , անոր վայել-
չութեամբը յափշտակուիմ , և քու զմայլե-
ցուցիչ սիրոյդ անդունդին մէջ բովանդա-
կապէս Թաղուիմ անատենը : Ո՛վ ամենո-
ղորմ փրկիչ , ո՛վ ամենափութաւորեալ
Եւտուած իմ , աս հաճոյարար նիւթիս վրայ
յոժարութեամբ կերկարաբանէի , և քու
փառաւոր ներկայութեանդ ուրախութիւն-
ները հիմակուց կը զգայի . բայց աս անհա-
մեմատ նիւթիս վրայով խօսքերը չափա-
զանց տկար են , ու խորհուրդները չափա-
զանց կարճ . ուստի ես զիս գէթ անոր պա-
րապեցունեմ որուն իմ ներկայ վիճակս
յարմարութիւն ունի : Արեմն՝ ո՛վ անձն իմ ,
փառաւորէ Տէրը , ու մեծցուր քու խանդա-
կաթ հիսուսիդ ողորմութիւնները : Վարդ-
ղէ բովանդակ աշխարհի Թէ ինչպէս առա-
ւել բարերար եղաւ քեզի , և տուր անոր իր
ղնայլելի անուանը արժանաւոր սքանչելիքը .
վասն զի իր անունը պատուական է , և իր
փառքը երկինքէն ու երկիրէն բորձր է :

* Պրոքս Երեմիայի աղբիւր յիշատի գեղեցիկ և պերճաբան
խորհրդածութիւն մըն է , բայց՝ չէ թէ իբրեւ մեկնութիւն
կընդունիմ զանիկայ . զորքինով՝ ասուող Վրիստոսի ան լեղեղով
խառնած գինին չեմք անտարակոյս ան ըմպելիքին արբեցու-
ցիւ ըլլալուն համար եր , որովհետեւ Վրիստոս չէր ուզեր իր
մարմինը թմբեցունելով իր չարարանաց և քառութեան գոր-
ծը անխտար Թողուլ :

Հաշտեալ զաւելի և բաժնած չափ իւր
հարկել:

Առիւմի ռաբբիններէն մէկը չորս կարգ
կրթածնէ մարդիկները, իրենց սկզբ-
բունքներուն և բարոյական գործքերուն
նայելով:

Լուաջին կարգը անանկ մարդիկներէն
բաղկացած է որ կըսեն. «Ինչ որ իմն է՝
իմն է: ու ինչ որ քուկդ է՝ ան ալ ինծի կը
վերաբերի»: Լսիկայ անգամ մարդոց
կարգն է, անհաւատարիմ անձանց, նենգու-
թեամբ առուտուր ընողներու, որոնք չեն
վախնար խորամանկութիւններ և ամէն
կերպ ստուծիւններ բանեցունելու՝ ուրիշն
ինչքը յափշտակելու համար:

Երկրորդ կարգը կը պարունակէ զանոնք
որ կըսեն. «Ինչ որ իմն է՝ իմն է, ու ինչ
որ քուկդ է՝ քուկդ է»: Լսոնք այնպիսի
մարդիկ են որ յատուկ անիրաւութիւն մը
չեն ըներ, բայց աղէկութիւն մըն ալ չեն
ըներ. խիստ արդարութեամբ կը վարուին,
ու անձնասէր են: Երբ որ իրենց պարտքը
վճարուած է, կարծեն թէ ալ որ և իցէ
մարդու մը պարտաւոր չեն:

Երրորդ կարգին մէջ են անոնք որ կը-
սեն. «Ինչ որ իմն է՝ քուկդ է ան, բաւա-
կան է որ քու ունեցածդ՝ ալ իմն ըլլայ»: Լ-
սիկայ է կանոնը փոխադարձ ծառայու-
թեան, եղբայրսիրութեան, բաղաբաւար
վարմունքի մը ուրիշներուն հետ, աս պայ-
մանաւ որ անոնք ալ ասանկ վարուին իր հե-
տը:

Լսակայ կընեն ընկերասէր մարդիկը,
որոնց բարեսիրտութիւնը, բարի հանգա-
մանքները և քաղաքավար բնութիւնը ամէն
տեղ գովութեամբ կը յիշատակուի: Յիրաւի
աղէկ առւտուր ունին ասոնք:

Չորրորդ կարգը վերջապէս կը բաղկա-
նայ անոնցմէ որ կըսեն. «Ինչ որ իմն է՝
քուկդ է»: Լսոնք են ճշմարիտ բարեսէր,
բարեգործ, ողորմած, անշահախնդիր մար-
դիկները, որոնք իրենց հարստութիւնը կը
համարին իբրեւ մէկ աւանդ մը՝ որ Լստուած
յանձնէր է իրենց, որոնք կը ջանան կաշ-
խատին չէ թէ իրենց օգուտը փնտրուելով
այլ ուրիշներունը, և ամէն բանէն աւելի
կը բաւական երկնային ժառանգութիւնը ձեռք
բերելու:

Հիմա՝ թէ որ մէկը հաշիւ ընէ իւրա-
քանչիւր կարգի անդամոց համամաստական
թիւը, աս ծերունի ռաբբինն դասաւորու-
թեանը համամատ, ի՞նչ եղբակացութիւն
պիտի հանէ անկից: Լուաջին կարգը պիտի
պարունակէ միլիոնաւոր մարդիկ, երկրորդն
ալ նմանապէս, բայց երրորդը անոնցմէ
քիչ մարդիկ, ու չորրորդին մէջ՝ ո՞րչափ
աւելի քիչ անձինք պիտի ըլլան: Սակայն
ճշմարիտ բրիտոնեայ է արդեօք ան մարդը
որ աս չորրորդ կարգին մէջ չկրնար մտնելու:
Ինչեքոյով՝ դուն ո՞ր կարգէն ես: Բայց պա-
տասխան տալէդ առաջ աղէկ մտածէ աս
բարոյական հայեւիքն մէջը նայելով, որ
պէս զի քու ինչպէս ըլլալդ տեսնես:

Լեւորանով լսաւորութիւն:

Հատ սրտեղէն խորհուրդները պիտի յայտնուին: Ղուկ.
բ. 35:

Երբ որ Յիսուս Վրիստոս կը բարոյգործի,
մարդիկ կը սորվին իրենց սրտին մէջի
խորհուրդները: Օր օրինակ՝ մարդիկ որ
մինչև ան ատենը աստուածապաշտ կըսեպ-
ուէին, կը յայտնեն որ թշնամի են իրենք
Վրիստոս Յիսուսով աստուածապաշտու-
թեանը, (Տէ. 7. 16) ան աստուածապաշ-
տութեանը՝ որուն աթոռը սրտին մէջն է.
ան աստուածապաշտութեանը՝ որ «հոգիով
Լստուած կը պաշտեմք, ու կը պարծենամք
Վրիստոս Յիսուսով, և մարմինի վրայ չէ
պարծանքնիս»: Փիլ. 3. 3: Սուտ աստ-
ուածապաշտութիւնը՝ մեռեալ աստուած-
ապաշտութիւնը՝ իր խաբող պայծառութիւնը
կը կորսնցունէ սիրով յաջողուած հաւատ-
քին առջևը. կամ այսպէս ըսենք, կը
դեղնի կընիհարնայ և վերջապէս ան աս-
տիճանը կը հասնի որ կմախքի մը զսղիւ
երևոյթը կունենայ: Լսոր համար է իր
սրտմտութիւնը Լեւորանին դէմ, քանզի
Լեւորանը երևան կը հանէ անոր ինչ
ըլլալը. ինտոր որ խաբեւայ մարդը՝ որ
խաբեւայութեամբ դուրս ըլլեր է տանը
տղան, ու ինքը տիրապետեր նստեր է, կը
բարկանայ երբ որ ճշմարիտ ժառանգը
կուգայ կերևայ և իր իրաւունքը կը պահան-
ջէ: Լսին բան լուսէն յանդիմանուած յայտ-

1. Երեմի:

2. Երեմի:

նի կըլլայ : Ա՛ն՝ . Ե . 13 : Բեհտարանը այգեպանի յօտոցին կընմանի , որ կըկտրէ ան ճիւղերը որ Վրիստոսով պտուղ չեն բերեր : Բ՛մէն տունկ , կըսէ Վրիստոս , որ իմ շայրս չունիեյ , պիտի հանուի :

Իրիւն-ան հանդարտ-իւնը ընթանալու մէջ :

Տաք և մըրկալից օր մըն էր . իրիկունս դէմ անձրևի հեղեղներ իջնելով մթնալորտը զովացուցեր ու դաշտերը և մարդագետինները ուռաղիւ էին : Այիմն դէպք իր բնակարանը կերթար կամայ կամայ բաւելով , մանգաղը ձեռքը , յոյնած և խիստ թրջուած : Բ՛ն օրուն անշատութիւնը շատ ծանր կըթուէր իրեն . իր փոքրիկ վատասկները , կըրած աշխատանքներուն և թափած քրտինքներուն հետ կըբաղդատէր՝ և մտածելով իր աշխատալից և դուն կեանքը ալ աւելի անոր ծանրութիւնը կըղգար աս սոյն վայրկենիս մէջ որ շատ յոյնէր և վհատէր էր : Բ՛նիկայ տուն հասնելուն պէս շտապ կերակուրի սենեակը մտաւ , ուր տեղ իրիկուն ան աղքատին կերակուրը պատրաստուած էր , ու զուարթ և սիրուն դէմքով նստած էին հոն իր կնիկը և իր որդիքը , նմանապէս իր ծերունի հայրը՝ որուն աչքերը ալ չէին տեսներ , վաւարանին մօտ մեծ աթուռի մը վրայ նստել էր” : « Բարի եկար , ըսին ամէնքը միաբերան . եկի՞ր նստէ որ հանգչիս , քանի շատ հոգնած պիտի ըլլաս” : « Բայց դուն բոլորովին թրջուած ես , ըսաւ փոքրիկ Սարիսմը որ իր վիզը փաթտուէր էր . խեղճ հայրիկ , գնա փոխուէ” : Այնն ալ նմանապէս յորդորեց որ փոխուի . Աի՛ մնա՛ իր ընտանիքին խօսքերէն շուտով միշտ թարուած՝ քիչ մը հեռացաւ անկից . հաջորդաբար դէմքով եկաւ սեղանը նստաւ : Ետքը ընդհանր հօրը աթուռն ալ գլորեցին իր տղան նստարանին քովը , ու Բատուծոյ օրհնութիւնը ինդրելէն հոս իրենց կերակուրին վրայ՝ սկսան ուտել :

« Իմ սիրելիներս , ըսաւ Աիմն իր ձեռքի դրգալը վար դնելով վայրկեան մը , զիմանաք որ շատ տրտմալ էի երբ որ տուն դարձայ . բնաւ այսքան յոգնութիւն և այսքան տրտմութիւն չէի զգացեր , և մտածելով որ վաղը նորէն պիտի սկսիմ աշխատիլ , զրեթէ յուսահատուի էի : Իրաւ որ ես

ինծի կըսէի , աս ինչ կեանք է . ամէն օր տրեւէն այրիլ , անձրևէն թրջուիլ , մինչև իրիկուն մանգաղը ձեռքս ցորենի մը արօն մէջ անդադար աշխատիլ որ ընտանեացս հարկաւոր եղած հացը ձեռք բերեմ , շատ խիստ և անտանելի բան մըն է : Բայց քանի որ ձեր հետն եմ , ու կըրեսիմ որ անձրևը մեր պատահանին ապակիները կը ծեծէ , բայց ես տան մէջ եմ երկիւղ մը չունիմ . քանի որ իմ թրջուած հանդերձս ու իմ աղոտ մուշակներս հանեցի , ու քեզ Սարգարիտ , և իմ զաւկներս ուրախ դէմքով տեսայ , նմանապէս իմ բարի և պատուելի հայրս , զխովին փոխուեցայ ես . ցորենու ան աշխատութիւնը մոռցայ , ասոր պէս ալ վաղըանը՝ որ ձեր հետը հանդըստանամ : Ի՞նչ որ աշխատելու ատենս չմըտածէի որ իրիկունը պիտի դամ տեսնեմ ձեզ , չէի կրնար զիմանալու : Սարգարիտ , քիչ մըն ալ տո՛ւր ինծի ապուրէն , ինչու որ շատ համեղ է” :

Ծերունի հայրը ժպտելով մը ըսաւ . « Ա՛յ տան զի հանգստութիւնը աշխատանքէն հոս : շատ քաղցր բան մըն է : Այբ որ դուն կըխորհիս դառնալու վայրկեանդ , իրիկունը մեղ տեսնելուդ ուրախութիւնը , սիրտանքը որ պիտի վայելէս Սարգարիտին բարեկարգ տանը մէջ , անտանը դուն քաջալուրութիւն կունենաս , սրտանց կաշխատիս , և զործը աւաջ կերթայ . բայց երբ որ միտքդ չես բերեր քու տուն դառնալդ , այլ միայն անժամերը կըմոռածես որոնք մէկդմէկու հոսէի կանցին արևին սաստիկ տաքութեանը մէջ դժուարին գործքերով , անատենը կըտրտմիս , չես ուզեր աշխատիլ , ու այնպէս կերևայ քեզի որ օրը իրիկուն չըլլար” : Հոս տեղ՝ ըսեց ծերունին , անանկ որ կարծես թէ կարևոր մտածութիւն մը մէկհէնմէկ միտքը ինկաւ . ուստի մեղմով շարժեց գլուխը , հաց ուտելէն դադարեցաւ ու ետ քաշուելով կաթնեցաւ իր մեծ աթուռին վրայ : « Հացդ կերար ըմնցուցի՞ր” ըսաւ անոր փոքրիկ Սարիսմը . — « Ե՛ , սիրելիադ իկա” : — « Ե՛նչ եղար ուրեմն” հարցուցին միւսները :

«Այլընդին տղաս, բառ ծերունին, ես կը մտածեմ ան տունը և ան հանգիստը որ մեզի համար պատրաստուած է երկնից մէջը: Վանգի հոն է ինչ որ կընտրողէ կը կազմուի ճշմարտագէտ մեր հոգիները: Բանի որ աս կեանքիս դժուարին աշխատութիւններուն մէջ կը գտնուիմք: Հոս նեղութիւն կը կրկնուի, հոն պիտի դաւարձանամք: Հոս կուլամք, հոն պիտի մխիթարուինք: Հոս ողորմելի մարմիններ հագած եմք, որ ամէն օր փոշիներու մէջ կը թաւալին, և հազարու մէկ յաւերու ենթակայ են. բայց հոն փառաւոր և անմահ մարմիններ պիտի հազնինք: Հոս մեր լուսազոյն խնդութիւնները միայն մէկ վայրկեան կը տեսնեն. հոն յաւիտեանական պիտի ըլլան անոնք: Հոս փորձութիւնները մեր վրայ կը արձակին, ու անդադար կը մնան չեմք մեր շօրը և Տիրոջը դէմ. հոն ազատ պիտի ըլլամք ամէն չարիքէ, ու մեղքը ալ իշխանութիւն պիտի չունենայ մեր վրան: Հոս մեր տկար հաւատքը ամէն բանի կը դարձանայ և դժուարաւ կը հասնի մինչև աներևոյթ բաներուն. հոն մեր հաւատքը բոլորովն տեսութեան պիտի փոխուի: Հոս մեր անձնասիրութիւնը կ'աղոտուի մեր լուսազոյն գործերը. հոն Մատուոյ սէրը պիտի կենդանացունէ զմեզ և կ'ատարեալ ընէ մեր խնդութիւնը: Հոս բաժնուիլ կայ. հոն յաւիտեական միութիւն: Հոս արտաստօք կը բերմանեմք. հոն յաղթանակի երգով պիտի հնձնուիմք: Ահ, իմ սիրելի գուկըներս, որչափ ալ դէկ է աս բաները խորհիլ և միշտ աչքի առջև ունենալ մեր զոյութեան աս երկու մասը, ժամանակը և յաւիտեականութիւնը: Արջափ մխիթարութիւն կը գտնուի երբ որ դէպի առաջ կրնամք նայիլ. ճամբան կարճ կ'երևայ, աշխատութիւնը թեթեւ, խոնջութիւնը զիւրին, ու հոգիքը և մտածմունքները այնքան սիրտ չեն մաշեցուներ, որ տտեն մտածեմք ան հանգիստը՝ որ Մատուոյ ժողովուրդին համար պատրաստուած է: Տղաս միտքդ պահէ աս խօսքերը. աս ժամանակիս չարչարանքները արժանի չեն բաւարարելու՝ զալու փառքերուն որ մեզի պիտի յայտնուին»: Հոս. Է. Է. 18:

Ծերունին ըսեց. «Իմն անոր ձեռքը բռնելով որ առաջարկ ձայնով մը ըսաւ. «Եւ հ

իմ բարի հայրս, շատ անգամ կը կենէ ինծի աս խօսքերը. երանի թէ քեզի պէս խորհիմ ոչ միայն իրիշուան հանգիստը՝ այլ և յաւիտեականութեան հանգիստը, ու ուրախ ըլլամ երջանիկ վախճանի մը յաւովը: Այլընդին մեզի ամենուս ալ, ալթթը ըրէ մեզի համար և մեր հետը, և քու հանդարտ դեմքիդ օրինակը, թէ պէտեւ տարիքդ աւեր ես և տկարութիւններ ալ ունիս, փութեմք զը չեմք այլ քու զուկներուդ համար»:

Նախնի հաւատքներ:

Յամի Տեառն 250, Գեղոս կոյսրը հրաման մը հանեց մահուան սպառնալիքօք, քրիստոնեաները ստիպելու, որ Հռովմայեցոյ կաթողիկոսական արարողութիւններուն հետեին: Այլ իր բուն զիտաւորութիւնը ան էր որ քրիստոնեական հաւատքը բոլորովն ջնջէ: Այնպիսով առհասարակ ամէն մարդ ահազողի մէջ մնաց. երեւելի անձանց շատերն ալ ամօթալի կերպով մը ուրաջան զՎրիստոս: Իշխանները երբոր իրենց անունովը կը կանչէին զանոնք, երեսնուն գոյնը կընետէր, ու զողովով կը վազէին կուռքերուն զոհ մատուցանելու, ան աստիճան երկիւղով՝ որ կարծես թէ զոհուելու կերթան չէ թէ զոհ նուիրելու: Ամենք ալ ինքնին կը վազէին կուռքերուն ոտքը, որ քրիստոնեայ չըլլանին ցուցնեն, և ասանկով թշուառաբար հաստատութիւն կուտային ան ճշմարտութեանը որ Հիսուսի բերնէն ելած էր. «Ճշմարիտ կըսեմ ձեզի, որ հարուստը դժուարութեամբ երկնից թագաւորութիւնը պիտի մանէ»: Մատ. Ժ. 23: Բայց կային անանկ հաւատաւորներ ալ որ ճշմարտութեան հաւատարիմ վըկաները եղան: Աղէքսանդրիայի մէջ նշանաւոր հանգիստացաւ տասնուհինգ տարեկան պատանի մը՝ Գիսկորոս անունով. որուն աներկիւղ հաստատութիւնը դուռն տանջանքներու մէջ, այնքան զարմանք տուաւ քաղաքացիներին՝ որ աղաւթութիւն շնորհեց անոր ասանկ ըսելով. «Պատանի ըլլալուն համար աստեւ կուտամ իրեն որ ետքը իր միտքը փոխուի աւելի իմաստուն ըլլայ»:

Կուսակցիկոս անունով Կարթագինեցիին մէկը, որ Վրիստոսի Լեւոստանը երբեք ամօթ չէր սեպեր իրեն, դատաւարտեցաւ

որ իր կնոջը հետ կրակի մէջ էրին : Եւրբ որ տարին տանք իրենց տանջանայ տեղը , հէլ ըոջը հաւատարիմ աղախինը բոցերուն մէջ իր կեանքը վճարեց . բայց իր էրիկը կիսով չափ այրած , քարերուն տակը թաղուեցաւ . քանզի անդուծ դահիճները սկսան քարեր ծեղ զանիկայ : Եւ քաջ վկային աղջիկը եկաւ հանեց իր հօրը մարմինը թաղելու համար : Բայց ո՞րչափ ուրախացաւ տեսնելով որ դեռ կենդանուծեան նշան կայ անոր վըրայ . ու Եստուծոյ օրհնութեամբը իր իւր նամբը և հոգորութիւնները անանկ յաջողեցան որ իր սիրելի ծնողը առողջացաւ :

Նոյն քաղաքին մէջ մարդուն մէկը իր կնիկը կւատունը տարաւ ու ստիպեց որ զոհ մատուցանէ , բռնութեամբ անոր ձեռքը զոհէրու տանելով : Բայց կնիկը աղաղակեց ըսելով . « Բնաւ չզոհեցի ես , դուն ըրիր աս բանը » : Եւ որ վրայ ողորմելի կնիկը աքսորուեցաւ :

Քրիստոսի հաւատարիմ ծառաներուն շատերը որ մէկ տարիէ հետէ շուովմայ բան տերուն մէջ փակուած էին , և խիստ սոսկալի տանջանքներ կը կրէին , այսպէս գըրեցին Նիպոլիտոսի , որ անատենը կարծազինէի եպիսկոպոսն էր : « Ի՛նչ մեծ փառք , ի՛նչ մեծ երջանկութիւն է , երբ որ մէկը զՔրիստոս կը խոստովանի չարչարանքներու մէջ , նաեւ մահը աչքին առջևը ունեցած ժամանակը՝ պատառնուեալ մարմնով բայց աղատ հոգով որ պատրաստ է իր հողաղանգուած բանտէն ելլելու : Քրիստոսի չարչարանքներուն մասնակից ըլլալը յիրաւի մեծ փառք մըն է : Թէ որ տակաւին արիւն ալ չթափեցինք նէ Ենոր համար , պատրաստ եմք թափելու : Եղծք ըրէ՛ ուրեմն մեղի համար , ամենասիրելի Նիպոլիտոս , որ հետզհետէ զօրացընէ մեզ ամենքս իր շողովով . և աս բանտերուն մէջ փորձուելէն ետեւ , պատերազմի դաշտը տանի մեզ իբրեւ ճշմարիտ նահատակներ , և իր երկնային զրահը հագցունէ մեզի , որով միշտ յաղթութիւնը ապահով է :

Թէ որ ճշմարիտ քրիստոնեայ չեմք , այլ միայն անունով , աշխարհս խաղաղութիւն կունենայ մեզի :

Արալը մարեալ Ներսէս

Երբոր մէկուն հանդէսէն Բաշկէն ըլլայ :

Գրեթէ ձմեռ չանցնիր որ կրակէն քանի մը դիպուածներ չպատահի . երբեմն փոքրիկ տըղայքը սենեակին մէջ մինակ մնալով՝ հանդերձներն կը բռնէ , երբեմն կանանց շրջադէպտը կայրի՝ վառարանին շատ մօտենալուն համար : Եւսպիսի դիպուածի մը մէջ՝ որ մէկը դանուի՝ խիստ վտանգաւոր է ոտքի վրայ կայնիլ , վասն զի կրակին բոցը միշտ վեր ելլել կուզէ : Եւ թէպէտ բնական է որ սասանկ փորձանքի հանդիպօղը վաղէ ու օգնութիւն կանչելու երթայ , բայց ասկից ալ աւելի աղէտալի բան չկայ , քանզի աս կերպով օղոյն տրուած շարժամբը՝ աւելի կը բողբոջի կրակը , ինչպէս որ փուքը վառարանին կընէ : Թէ որ մէկուն հանդերձը յանկարծ բռնկելու ըլլայ՝ մարեալու լաւագոյն միջոցը աս է որ շուտ մը դէտինը տաւածուի ու թաղարեղի , ու ասկից զատ՝ թէ որ հնար ըլլայ նէ՛ իսկոյն կանգնելու մը մէջ փաթուի կամ թանձրկէ վերմակի՝ մը մէջ : Եսանկով կրակը կը խեղդուի ու շուտով կը մարի . բայց թէ որ անմիջապէս անոր առջին չառնուի , սոսկալի փնասներ կուտայ մարդու մարմնոյն՝ և երբեմն մահ ալ կը պատճառէ :

Արշալի չնչին բաներ կան որ մեր առողջութեանը կը վնասեն , և մինչև անգամ մահուան պատճառ ալ կրնան ըլլալ : Տանիքէ մը վար ինկած մէկ կղմնտըր՝ , մեր ճամբուն վրայ գրտնուած մէկ քար մը , կամ վառարանէն ցածկած մէկ կայծ մը՝ բաւական է անդարմանելի վնաս տալ կամ մահուան առիթ ըլլալու : Ստոյգ է որ միշտ հաղարուծէկ վտանգներու մէջ կը դանուիմք : Բայց պարտիմք զգոյշ կենալ՝ որ չըլլայ թէ այսքան վտանգներէ աղատ մնանք իրա դիպուածին տանք , հապա ճանչնանք մեր բարերար Ստեղծողին անհուն մարդասիրութիւնը , որով հայրաբար կը խնամէ և մեծ դուժ մը մեր վրան կը տարածէ ու կը պահէ զմեզ այսպիսի փորձանքներէն՝ ինտոր որ կըսուի թէ մեր գլխուն բոլոր մազերն՝ ալ համարած է :

Սաալ . Ժ . 30 :

Եւելի դիւրին է որ չունեցած հարստութեանդ չփափաքիս , քան թէ ունեցածիդ չյարիս :

Օտաղը ընել մըն է՝ զԵստուած մեր տէրը անուանելը և անոր պատուիրանքներուն չհնազանդիլ :

Եղուն ջրհանի մը կընմանի որ սիրաւ կը պարպէ բայց չլեցունելու կամ մաքրելու զանիկայ :

ՎՐԻՊԵՍ

Երես 74 , Երկրորդ չին մէջ Որդին պիտի ըլլայ Որդի

Նորդան :

Նորդիմ :